

GARAI NIKOLETTA

Az Amerikai Egyesült Államokban történt tömegmészárlásokról

2017. október 1-jén történt az Egyesült Államok eddigi legtöbb halálos áldozattal járó tömegmészárlása Las Vegasban. A halálos áldozatok száma majdnem hatvan, a sebesülteké több százra tehető.

A médiából¹ viszonylag kevés információ áll rendelkezésünkre az elkövetőről és annak életéről, ám a nyilvánosságra kerülő adatok alapján egy nem túl részletes képet mégis kaphatunk a férfiről. *Steven Craig Paddock* 1953-ban született, sikeres ingatlanbefektetőként dolgozott, dollármilliói voltak. A férfi nem volt katona, nem volt tagja egyetlen paramilitáris szervezetnek, szélsőséges csoportosulásnak sem, nem ismertek politikai és vallási nézetei, a közösségi média egyetlen platformján sem volt jelen.

Kétszer elvált, nem voltak gyermekei, 62 éves barátnőjével élt. Rengeteget kaszinózott, szenvedélyes játékos volt, több tízezer dollárt forgatott meg naponta, játékfüggősége egyértelmű. Imádta a fegyvereket, gyűjtötte őket, 2016 októberében például harminc darabot vett, Alaszkában vadászgengedélye is volt.

Bár nem ismerte az édesapját, az egykor rajta volt az FBI legkeresettebb bűnözőinek listáján, mielőtt teljesen eltűnt. Az akkori körözési dokumentumok alapján a férfit a rendőrség öngyilkosságra hajlamos pszichopátának írja le, aki fel van fegyverkezve, és különösen veszélyes. Volt két testvére², akikkel nem tartotta rendszeresen a kapcsolatot. A két testvér közül az egyik tett vallomást a hatóságoknak, vele ritkán beszélt a tettes, ám a másik testvérével semmilyen kapcsolata nem volt. Utóbbiról kiderült, hogy jókora gyűjteménye volt gyermekpornográfiát tartalmazó felvételekből, emiatt eljárás indult ellene.³

Steven Craig Paddockot a környezete nyugodt embernek ismerte, állításuk szerint semmi nem utalt a szörnyű tragédiára. A rendőrség is hasonló ál-

1 Rovó Attila: Lassan kirajzolódik a Las Vegas-i mészáros teljes portréja. Index, 2017. október 3. https://index.hu/kulfold/2017/10/03/las_vegas_meszarlas_stephen_paddock/

2 Pándi Balázs: Megszólt a Las Vegasban lövöldöző férfi testvére. Index, 2017. október 2. https://index.hu/kulfold/2017/10/02/megszolalt_a_las_vegasban_lovoldozo_ferfi_testvere/

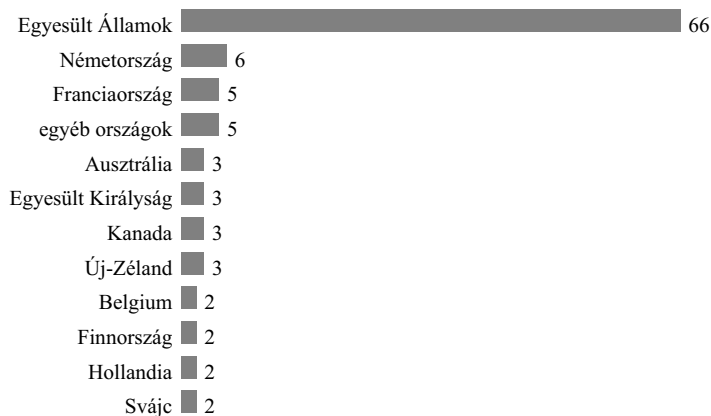
3 Tenczer Gábor: Gyermekpornográfiával gyanúsítják a Las Vegas-i tömeggyilkos öccsét. Index, 2017. október 25. https://index.hu/kulfold/2017/10/25/gyermekpornografiaval_gyanusitjak_a_las_vegas-i_tomegyilkos_occsset/

lásponon van: nem tudják, mi motiválhatta Paddock tettét. Az sem egyértelmű, hogy egyedül követte-e el a bűncselekményt, vagy volt-e társa. Az azonban biztos, hogy hosszasan tervezte, nem indulatból cselekedett. A gyógyszernyilvántartás szerint Valiumot vásárolt nagy adagban, ez egy nagyon enyhe szorongásoldó benzodiazepin-származék. A hatóságok szerint öngyilkossági kísérlete ellenére nem voltak szuicid tervei, erre sem hátrahagyott levele, sem a bűncselekmény körülményei nem utaltak.⁴

Statisztikai adatok

Az eset rendkívül megrendítő, ám sajnálatos módon nem egyedülálló az elmúlt évtizedekben⁵. Az utóbbi harminc évben, 1983 és 2013 között huszonöt fejlett országban 119 tömegmészárlás történt, ennek 63 százaléka, vagyis 78 eset Amerikában. Tehát majdnem az összes cselekmény kétharmada az Amerikai Egyesült Államokban, vagyis kétszer annyi, mint a másik 24 országban összesen *(ábra)*.

Tömegmészárlások megoszlása a fejlett országokban (%)

Forrás: The Conversation/CC-BY, theconversation.com⁶

⁴ Szalma Baksi Ferenc: Egyre több a kérdőjel a Las Vegas-i tömeggyilkosság körül. Index, 2017. október 5. https://index.hu/kulfold/2017/10/05/usa_las_vegas_tomeggyilkosság_stephen_paddock_mandalay_bay_egyesult_allamok_kaszino/

⁵ Frederic Lemieux: Six Things to Know About Mass Shootings in America. theconversation.com, 3 Oct, 2017 <http://theconversation.com/5-things-to-know-about-mass-shootings-in-america-96891>

⁶ Uo.

A témával foglalkozó tanulmányok erős pozitív korrelációt találtak a birtokolt fegyverek száma és az előforduló tömegmészárlások aránya között (táblázat).

	Száz főre jutó fegyverek száma	Tömegmészárlások száma
Egyesült Államok	88,8	78
Svájc	45,7	2
Finnország	45,3	2
Svédország	31,6	2
Norvégia	31,3	1
Franciaország	31,2	6
Kanada	30,8	4
Ausztria	30,4	1
Izland	30,3	0
Németország	30,3	7
Új-Zéland	22,6	3
Görögország	22,5	0
Belgium	17,2	2
Luxemburg	15,3	0
Ausztrália	15,0	4
Dánia	12,0	0
Olaszország	11,9	0
Spanyolország	10,4	1
Írország	8,6	0
Portugália	8,5	1
Egyesült Királyság	6,2	
Magyarország	5,5	0
Hollandia	3,9	2
Lengyelország	1,3	0
Japán	0,6	0

Forrás: The Conversation, CC-BY-ND, theconversation.com⁷

Továbbá a nagyszámú fegyverbirtoklás korrelál még a fegyverrel elkövetett gyilkosságok számával, és a tömegmészárlások száma is korrelál a fegyverrel elkövetett gyilkosságok számával. A Harvard Egyetem kutatása alapján az elmúlt harminc évben csökkentek a tömegmészárlások között eltelt napok (2017. november 5-én, tehát bő egy hónappal a Las Vegas-i lövöldözés után, Texasban is majd harminc halálos áldozatot követelő lövöldözés történt).⁸

⁷ Uo.

⁸ Uo.

Az elkövető lehetséges pszichés háttere

Az Egyesült Államokban a fegyverviselésnek és fegyverhasználatnak mély kulturális gyökerei vannak, többnyire értéket képvisel, csoport- és identitásképző szerepe van⁹, ezzel ellentétben más fejlett országokban ezt teljesen másként ítélik meg, így a fegyverhez való viszony teljesen más: negatívabb, konfliktuózusabb, kevésbé explicit. Ez nem azt jelenti, hogy az amerikai emberek szeretnek gyilkolni, viszont a szignifikánsan több fegyver jelenléte a mindennapi életben szignifikánsan több alkalmat teremt a használatra. Ezt a statisztika is alátámasztja, hiszen az adatokból láthatjuk, hogy a fegyverviselés elterjedésének köze van a tárgyalt jelenség mennyiségéhez, igaz, az nem derül ki, milyen ok-okozati összefüggésben állnak egymással, de az együtt járásuk egyértelmű. Ebből következik, hogy a fegyverviselés szigorúsága valószínűleg egy aspektus ezeknek a bűncselekményeknek az előfordulási gyakoriságában, ám számos más aspektus is felmerül ilyenkor az okokkal kapcsolatosan, hiszen „valakinek meg kell húznia a ravaszt”.

A 2014-ben megjelent és a Las Vegas-i lövöldözés kapcsán elérhetővé tett publikációkban az ilyen típusú elkövetők jellemzőit, a bűncselekmények pszichés (tehát nem társadalmi vagy például a helyszín karakterisztikájára vonatkozó) oldalról azonosítható okait tárgyalják.¹⁰ A következőkben ezekről a tanulmányokról adok áttekintést, egyes megközelítések, fogalmak esetében utalok azok tartalmára is.

Biológiai, pszichológiai és szociális okok

A mára már elfogadottá vált bio-pszichoszociális¹¹ nézőpont szerint az emberi magatartás olyan komplex jelenség, amit mind *biológiai szinten* (genetikai adottságok, agyműködés, hormonok stb.), mind *pszichológiai szinten* (motiváció, élettörténet, kapcsolatok, személyiségjellemzők, pszichodinamika stb.), mind *szociális szinten* (referenciacsoportok, vallási és politikai elkötelező-

⁹ Eliot R. Smith – Diane M. Mackie: Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2004

¹⁰ Mary Ellen O’Toole: The Mission-Oriented Shooter: A New Type of Mass Killer. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 1, 2014, pp. 9–10.; Matthew H. Logan: Lone Wolf Killers: A Perspective on Overvalued Ideas. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 4, 2014, pp. 159–160.; Xavier Amador – Dave Cullen – Robin L. Montgomery – Jeremy Richman – Rob Tuckman – Stuart Twemlow – Mary Ellen O’Toole: Perspectives on Mass Violence. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 2, 2014, pp. 41–48.

¹¹ Túry Ferenc: A magatartásorvoslás helye a magatartástudományok keretében. *Magyar Tudomány*, 2003/11.

dés, közösségben elfoglalt pozíció, szocioökonómiai státus stb.), vagyis integratív módon kell vizsgálnunk. Ebből¹² következik, hogy egyáltalán nem célravezető és informatív egy tényezőre redukálni a cselekmények okait. Az ilyen esetek kapcsán születő diagnózisok, illetve a „*Megőrült!*” „*Egy vadállat volt!*” kezdetű felkiáltások nem visznek közelebb a megértéshez, hiszen mindössze egy már előre megkonstruált kategóriába illesztik bele az elkövetőt, és körkörös érvelésbe kezdenek: azért ölt, mert „skizofrén, depressziós, pszichopata stb.” volt, az elkövetés módja pedig arra utal, hogy „skizofrén, depressziós, pszichopata stb.” volt.

Ezzel a felfogásmóddal a következő problémák vannak:

- a mentális betegséggel küszködők között nem szignifikánsan több a bűnelkövető, inkább az áldozati oldalon jelennek meg;
- több millió, mentális betegséggel élő személy nem követ el ilyen cselekményeket;
- nem tehetünk felelőssé „egy betegséget”, ez nem a személyt uraló, attól függetlenül létező entitás;
- a mentális betegségek szinte mindig komorbiditást (egyszerre több fordul elő) mutatnak, tiszta formában aligha állnak;
- egy mentális beteg is képes jól kidolgozott, logikus tervek megalkotására, véghezvitelére, tehát IQ-ja érintetlen lehet.

A mentális betegekről, betegségekről alkotott sztereotípiáink a megértésünk útjában állnak.

Ez a megközelítés *Mary Ellen O’Toole*¹³ szerint is rendkívül problémás. Volt FBI-profilozóként az ő javaslata az, hogy a megértéshez meg kell tudnunk a *bűncselekmény helyszínének a jellemzőit* (áldozatok kiválasztása, tervezés folyamata stb.) és az *elkövető háttérét* (kora gyerekkorig visszamenőleg, hiszen felnőttkorban az ember személyisége már „kész”, tehát az okokat korábban kell keresni). Így kiderülnek a motívumok, az elkövető személyiségének sajátosságai, az eset előtti figyelmeztető viselkedése, hogy milyen stresszorok vezettek a tettehez, valamint hogy hogyan tudta titkolni tervét a környezete előtt. Az erőszak jelensége rendkívül komplex, egyénenként eltérő keletkezési és fejlődési jellemzőkkel. Ezeknél a bűncselekményeknél biztos, hogy az elkövetők nem impulzívak és a lövöldöző nem „bekattan”. A világ iránt érzett utálat, gyilkos és öngyilkos hajlamok és fantáziák évek alatt

¹² Mary Ellen O’Toole: i. m. 9–10. o.

¹³ Uo.

formálódnak, és figyelmeztető viselkedés kíséri őket. Ezek a figyelmeztető viselkedések a lövöldözés előtt napokkal jelentkeznek.

Mary Ellen O’Toole szerint csak úgy előzhetjük és érthetjük meg a jövőbeli lövöldözős bűncselekményeket, ha a korábbiakat már minden lehetséges aspektusból megvizsgáltuk és ismerjük; ezért a következőkben az eddigi tapasztalatokat ismertetem.

A három közzétett tanulmány a viselkedés különböző szintjeit veszi górcső alá.

Napjainkban egyre népszerűbb az emberi viselkedés tanulmányozására használni az *idegtudományt* – éppen 2017. október végén volt olvasható, hogy mikroszkópos vizsgálatnak vetik alá Stephen Paddock agyát a kaliforniai Stanford Egyetemen, hogy megtudják, miért ölt¹⁴, ennek tudományos szempontból rendkívül aggályos pontjaira nem térnek ki. Az idegtudomány – témánk szempontjából releváns területe – igyekszik az emberi viselkedést agyi képletekkel, neuronhálózatok aktivitásával, agyi struktúrák közötti kommunikációs mintázatokkal leírni különböző képalkotó eljárások segítségével (fMRI, CT stb.). Természetesen az extrém erőszakos viselkedés agyi lokalizációjára is történtek kísérletek, ám a tudomány mai állása szerint nem ismert olyan agyi patológia vagy abnormalitás, ami az ilyen szintű erőszakosságért felelhet. Korrelációs eredmények születtek, amik tendenciákra utalnak bizonyos strukturális és funkcionális sajátosságok és az erőszakosság, valamint a genetikai különbségek és az erőszakosság között. Ezek az eredmények arra engednek következtetni, hogy még hiányzik az a magyarázó elem, ami hidat tudna képezni a biokémiai és a viselkedéses jellemzők között.¹⁵ Ha visszaemlékezünk a Las Vegas-i lövöldöző családi hátterére, láthatjuk, hogy az édesapja erőszakos bűnelkövető volt, aki sosem ismerte a fiát. Ez a közös genetikai bázis jó alap lehet az erőszakos viselkedés bizonyos fokú magyarázatára, ám eddig nincsen tudomásunk a lövöldöző testvéreinek erőszakosságáról (igaz, az egyik feltételezhetően pedofil), valamint arról sem, hogy az elkövető hogyan azonosult sosem ismert apjával, milyen fantáziákat, érzelmeket táplált iránta, ami ugyancsak fontos, de már nem idegtudományi aspektus.

A pszichiátria és a klinikai pszichológia (gyakorlatban és elméletben sokszor igen nehéz szétválasztani a kettőt) válasza a tanulmányok alapján a történetekre többnyire medikális szemléletű, tehát a patológiát hangsúlyozza, de

¹⁴ Dezső András: Mikroszkóppal vizsgálják meg a Las Vegas-i merénylő agyát. Index, 2017. október 30.

https://index.hu/kulfold/2017/10/30/mikroszkoppal_vizsgaljak_meg_a_las_vegas-i_merenylo_agyat/

¹⁵ Jeremy Richman: Perspectives on Mass Violence. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 2, 2014, pp. 41–48.

túlmutat a diagnózisalkotáson. O'Toole¹⁶ az ilyen típusú elkövetők klinikai szempontból releváns viselkedésváltozására, viselkedésük sajátosságaira hívja fel a figyelmet. Hangsúlyozza, hogy az abnormális viselkedés jóval a lövöldözések előtt kezdődik, többnyire a mások általi elhagyatottság, méltánytalanság, a külvilág iránti neheztelés és utálat érzésével, a világ egészen szépen lassan ellenséggé válik (ez a működésmód a szenzitív-paranoid élményfeldolgozás jellemzője). Tulajdonképpen a környezetnek ez az első beavatkozási lehetősége, hogy komolyan vegye az egyént, és segítsen, ne pedig bagatellizáljon, racionalizáljon. A lövöldözések szemtanúi az elkövetőket nyugodt és az eseményeket kézben tartó személyekként írták le, mint akiken egyfajta apátia lett úrrá, nem pedig felfokozott mániás állapotban lévőkként. Viselkedéses szempontból ez az apátia nagyon fontos, ugyanis az áldozatok iránti közömbösségre, és alacsony szorongási és félelmi szintre enged következtetni, ám ezek a viselkedéses jellemzők nem állapot-, hanem vonás jellegűek, szóval a környezet számára nem ismeretlenek. Az elkövetést megelőző további árulkodó jel lehet az érzelmi szabályozás színvonalának csökkenése, a fokozott érdeklődés a fegyverek iránt, továbbá a mindennapi rutin elhanyagolása (munka, higiénia, kötelességek stb.). Ezek a felismerések azonban mit sem érnek, ha nincsen megfelelő rendszer, ami reagálhatna rájuk.

Ezekon felül nagyon gyakori a súlyos mentális betegségek megléte (itt most pszichotikus zavarokra kell gondolni). Az tévhit ezekkel a zavarokkal kapcsolatosan, hogy az ilyen egyének ne lennének képesek komplex tervek kitalálására és véghezvitelére, valamint hogy ne lennének olyan időszakok (akár a pszichózissal párhuzamosan), amikor kognitív funkcióik nem normálisan működnének. Tehát a pszichózis¹⁷ ellenére is tudnak bizonyos esetekben tisztán és logikusan gondolkodni.

*Matthew H. Logan*¹⁸ magyarázatát egy pszichopatológiai koncepcióra fűzi fel. Úgy véli, hogy az ilyen esetek megértésének egyik kulcsa a „túlértékelt eszme” fogalma.¹⁹

16 Mary Ellen O'Toole: i. m.

17 „Mi az a pszichózis? Pszichózisra bármely (egészséges) ember képes extrém megterhelő stressz miatt, vagy pszichoaktív szerek hatása alatt, esetleg szomatikus problémák következményeként. Ám vannak bizonyos mentális betegségek, amiknek lényegi részét alkotja a pszichózis (skizofrénia, mániás-depresszió, paranoid zavar, szkizoaffektív zavar, etc.), de a pszichózison felül vannak specifikus kritériumai is az egyes betegségeknek. A pszichózis a valósággal való kapcsolat megszakadása (hallucináció, téveszme, gondolkodás zavara). A pszichózis nem diagnózis, hanem állapot. Pontos okai nem ismertek.” Tringer László: A pszichiátria tankönyve. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2010

18 Matthew H. Logan: i. m.

19 „Hova helyezhetjük el a túlértékelt eszmét? A túlértékelt eszme a gondolkodás tartalmi zavarához tartozik. A gondolkodás tartalmi zavarait egy kontinuumként kell elképzelni, ami a minimális diszfunkciót

Ezeknek a személyeknek idealizált értékeik vannak, melyek annyira fontossá válnak, hogy alapjaiban definiálják az identitásukat. Ez egy észszerűtlen hiedelem, amellyel kapcsolatban az egyén teljesen megszállott lesz, és képtelenné válik a különféle helyzetekhez való alkalmazkodásra. Ettől függetlenül tudnak funkcionálni a mindennapi életben, de amikor fenyegetve érzik az idealizált értékeiket, céljaikat, rendkívül defenzívek, idegesek, agresszívak lesznek. A túlértékelt eszmékkel jellemezhető emberek nem pszichotikusok²⁰, ugyanis tartalmilag ezek a gondolatok nem teljesen irracionálisak, és megváltoztathatatlanok (például túlzott rajongás, vallásosság, politikai meggyőződés). A rigiditás rezisztenssé teszi ezeket a személyeket a farmakológiai, pszichológiai kezelésre és a tetteik következményeinek felismerésére, így összességében a pszichotikusoknál hajlamosabbak az erőszakra. Jellemző még, hogy többen is osztozhatnak a hiedelmeken, így az elkövető sokszor nem magányos farkas, hanem „csoportban vadászik”. Sokszor az az érzésünk támad az ilyen személyek kapcsán, hogy egyszerűen nem illenek a társadalomba.

A túlértékelt eszmék, mint említettem, a tárgyalt pszichotikus állapotokban nem jelennek meg, mert nem annyira bizarrak, mint a pszichózisban előforduló téves eszmék. Természetüket tekintve azonban hasonlóak (egy kontinuumon helyezhetők el), így a pszichózisnál enyhébb kórképekben, a személyiségzavarokban²¹ fordulnak elő. A szerző hangsúlyozza, hogy nem az a fontos, hogy milyen személyiségzavarban fedezhető fel túlértékelt eszme, hanem az, hogy egyáltalán felfedezhető, ez a közös pont.

Ezek a tényezők azok, amiket a Las Vegas-i esetről még egyáltalán nem tudunk, és az is lehet, hogy soha nem is fogunk megtudni. Véleményem szerint a lövöldöző nem volt pszichotikus beteg, mert arról a környezetének tudomása lett volna, és mára már hírt adtak volna erről. Valószínűbb, hogy személyiségzavarban szenvedett (ezt a játékszenvedélye és az egzisztenciája is alátámasztja), de azt találgatni, hogy milyen túlértékelt eszméi lehettek, spe-

okozó zavartól tart az egyre súlyosabb felé. Elfogultság ? Túlértékelt eszme ? Fóbiák ? Kényszer gondolatok ? Téveseszmék. Ezek rigid, állandó jellegű téves tudattartalmak, melyek a magatartás zavarait eredményezik. Az elfogultság és a túlértékelt eszme a mindennapi életben is gyakoriak: előítéletek, babonák, próféciák, stb. Kórossá akkor válnak, ha irrealitásuk növekszik, korrigálhatóságuk csökken.” Tringer László: i. m.

20 Mary Ellen O’Toole: i. m.

21 „A személyiségzavarok normál személyiségvonások szélsőséges megnyilvánulásai, melynek következményei elsősorban az érzelmi élet, a szociális beilleszkedés és az indulati kontroll területén jelentkeznek. A személy önmaga, mások és a világ érzékelésének és értelmezésének tartós és pervazív zavara, melynek következtében a viselkedés jelentősen eltér a személy kultúrájának elvárásaitól.” Döme László: Személyiségzavarok. Filum Kiadó, Budapest, 2001

kuláció volna. Ám nem kizárt, hogy azoknak közük lehetett a fegyverekkel kapcsolatos megszállottsághoz, az ebből fakadó omnipotencia, grandiozitás érzéséhez (a „fentről” meggyilkolt „közönség”).

A cikkek által leírt utolsó ismertetési mód a *közösség* irányából közelít, és a prevencióra is fókuszál. *Xavier Amador*²² szerint a kezeletlen pszichotikus betegek állapota a fő felelős az ilyen típusú bűncselekményekért, így az ellátórendszert kéri számon. *Dave Cullen*²³ úgy véli, hogy minden fiatal a hangját akarja hallatni, felhívni magára a figyelmet a közösség elhanyagoló erejével szemben, ilyenkor gyakori a depresszió és az öngyilkosság. Javaslatára szerint az iskolákban szűrni kellene a fiatalokat depresszióra. *Robin Montgomery*²⁴ rendőr szerint a legfontosabb a bizalmas kapcsolat a polgárok és a rendőrség között, hogy ha bármit észlelnek, akkor azt bátran közölni merjék a hatóságokkal. Szerinte a legfőbb oka az erőszakos viselkedésnek az, hogy a személyek nem tudnak egymással megfelelően kommunikálni, sem magukat jól kifejezni, aminek elidegenítő hatása van. Végül *Rob Tuckman*²⁵ iskolai tanácsadó is azon az állásponton van, hogy a tanulókkal kialakított bizalmi kapcsolat az egyik legjobb preventív faktor, ugyanis a tanulók azok, akik elsőként észlelik a társaikkal kapcsolatos anomáliákat. A tanácsadó úgy véli, hogy az is nagyban alakítja a gyermek agresszív viselkedéssel kapcsolatos attitűdjeit, agresszív megnyilvánulásait, hogy otthon a szülei részéről mit tapasztalnak: ahol megerősített eszköz az agresszió a célok elérésére, ott a gyermek is internalizálni fogja ezt a fajta megküzdési stratégiát.

Ezekre a faktorokra vonatkozóan sem tudunk kielégítő mennyiségű információt a Las Vegas-i lövöldözéssel kapcsolatban, így minden egyes kijelentés ismét spekulatív, ám a családjával nem tartotta a kapcsolatot, gyermekei nem voltak, rengeteget költözött, többször elvált, „nem volt csapatjátékos”, magányos tevékenységek voltak a hobbijai (fegyverek, vadászat, repülőgépezetés, kaszinózás), így valószínűleg nem voltak mély, intim, bizalmi kapcsolatai. Igaz, felvetődött, előfordulhat, hogy nem egyedül követte el a cselekményt, ám erre nincsen még bizonyíték, de ha igaz lenne is, nem cáfolná az izoláltságára vonatkozó megállapításokat, és ahogy a túlértékelt eszméknél láthattuk, az ilyen személyek gyakran „összekapcsolódnak” (akár kétszemélyes csoportosulások formájában, akár szektákban stb.).

22 Xavier Amador et al.: i. m.

23 Uo.

24 Uo.

25 Uo.

Összegzés

Röviden összefoglalva az előbbieket, ha egy általános képet szeretnénk kapni az extrém mértékű erőszak elkövetőiről, akkor feltételeznünk kell egy genetikai, biológiai alapot, ami az erőszakos viselkedésre hajlamosít, ehhez kell egy olyan kulturális és szociális közeg, ami az erőszakot támogatja (családban az agresszió mint megküzdési mód, a társadalomban a fegyver mint hazafias szimbólum). A veleszületett tulajdonságok nem elegendők az ilyen szintű viselkedés kialakulásához, így fejlődépszichológiailag is vizsgálódunk kellene. Úgy vélem, hogy ez nagy hiányossága a közzétett tanulmányoknak, ugyanis semmilyen pszichodinamikai magyarázó erővel nem bírnak, tehát folyamatában, longitudinálisan nem érthetjük meg a jelenséget, csak a fejlődési kisiklások felnőttkori eredményeit ismertetik. Ha születnének – vagy közzétennék őket – részletes életútinterjúk, projektívteszt-felvételek, heteroanamnézisek, akkor biztosan sok megválaszolatlan kérdésre kaphatnánk magyarázatot. Az elkövetők jellemzése többnyire klinikai kategóriákra támaszkodik: apátia, pszichózis, személyiségzavar, túlértékelt eszmék stb. Fontos a figyelmeztető jelek észrevétele, például a mindennapi rutin elhanyagolása, az érzelmi reakciók szabályozásának hanyatlása, halálos fegyverek iránti megszállottság, és a világra vonatkozó, általánosan jelen lévő neheztelés. Ha mindenképpen szeretnénk a cikkek alapján valamilyen közös pontot találni, akkor a paranoia²⁶ és a narcizmus²⁷ lehetne az (mind diagnózis, mind tünet, mind szubklinikai formában). Jellemző még az izoláció, az intim kapcsolatok hiánya, ez abból is következik, hogy véghez vihetik a tervüket lebukás nélkül.

Természetesen a leírt konstelláció még nem tesz senkit tömeggyilkossá, és több millió emberre lehet jellemző, de jó orientációs támpontokat adhat arra vonatkozóan, hogy környezetünkben kikre „érdemes” fokozottan figyelni, és hogy még mik azok az aspektusok, amelyeket fel kell tárnunk az egyedi esetek részletesebb megismerésével.

26 „Amikor az egyén másokat, a világot fenyegetőnek, támadónak észleli, holott saját maga elfogadhatatlan saját maga számára és ezért elfojtott destruktív, agresszív impulzusait, késztetéseit tulajdonítja más személyeknek (projekció).” Tringer László: i. m.

27 „A patológiásan narcisztikus egyének (a narcizmusnak van egészséges formája is) felnagyítják és eltúlozzák saját személyük fontosságát, gyakran fantáziálnak hatalomról és hírnévről, azt képzelik, hogy különlegesek, fokozott igényük van arra, hogy csodálják őket, kevés empátiával rendelkeznek.” DSM IV diagnosztikai kritériumai. Animula Kiadó, Budapest, 1995

IRODALOM

- Amador, Xavier – Cullen, Dave – Montgomery, Robin L. – Richman, Jeremy – Tuckman, Rob – Twemlow, Stuart – O’Toole, Mary Ellen:** Perspectives on Mass Violence. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 2, 2014
- Dezsó András:** Mikroszkóppal vizsgálják meg a Las Vegas-i merénylet agyát. *Index*, 2017. október 30. https://index.hu/kulfold/2017/10/30/mikroszkoppal_vizsgaljak_meg_a_las_vegas-i_merenylo_agyat/
- Döme László:** Személyiségzavarok. Filum Kiadó, Budapest, 2001
- Lemieux, Frederic:** Six Things to Know About Mass Shootings in America. *theconversation.com*, 3 Oct, 2017 <http://theconversation.com/5-things-to-know-about-mass-shootings-in-america-96891>
- Logan, Matthew H.:** Lone Wolf Killers: A Perspective on Overvalued Ideas. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 4, 2014
- O’Toole, Mary Ellen:** The Mission-Oriented Shooter: A New Type of Mass Killer. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 1, 2014
- Pándi Balázs:** Megszólt a Las Vegasban lövöldöző férfi testvére. *Index*, 2017. október 2. https://index.hu/kulfold/2017/10/02/megszolalt_a_las_vegasban_lovoldozo_ferfi_testvere/
- Richman, Jeremy:** Perspectives on Mass Violence. *Violence and Gender*, vol. 1, no. 2, 2014
- Rovó Attila:** Lassan kirajzolódik a Las Vegas-i mészáros teljes portréja. *Index*, 2017. október 3. https://index.hu/kulfold/2017/10/03/las_vegas_meszarlas_stephen_paddock/
- Smith, Eliot R. – Mackie, Diane M.:** Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2004
- Szalma Baksi Ferenc:** Egyre több a kérdőjel a Las Vegas-i tömeggyilkosság körül. *Index*, 2017. október 5. https://index.hu/kulfold/2017/10/05/usa_las_vegas_tomeggyilkossag_stephen_paddock_mandalay_bay_egyesult_allamok_kaszino/
- Tenczer Gábor:** Gyermekpornográfiával gyanúsítják a Las Vegas-i tömeggyilkos öccsét. *Index*, 2017. október 25. https://index.hu/kulfold/2017/10/25/gyermekpornografiaval_gyanusitjak_a_las_vegas-i_tomeggyilkos_occset/
- Tringer László:** A pszichiátria tankönyve. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2010
- Túry Ferenc:** A magatartásorvoslás helye a magatartástudományok keretében. *Magyar Tudomány*, 2003/11.